

OBSAH:

- **Výber poistného**
 - Povinná identifikácia platieb od 1. marca 2012
 - Zmena pre zamestnávateľov a SZČO od 1. marca 2012
 - Právne postavenie člena volebnej komisie a zapisovateľa okrskovej volebnej komisie pre voľby do NR SR v sociálnom poistení
 - Zmena odvolacej lehoty

- **Dôchodkové poistenie**
 - Čo potrebujem k vybaveniu dôchodku, ak som pracoval v zahraničí?
 - Zmluva medzi Slovenskou republikou a štátom Izrael o sociálnom zabezpečení

- **Poistenie v nezamestnanosti**
 - Refundácia vyplatených dávok v nezamestnanosti podľa koordinačných nariadení

- **Úrazové a garančné poistenie**
 - Úvod do konania a rozhodovania o úrazových rentách

- **Lekárska posudková činnosť**
 - O rakovine hrubého čreva a konečníka

- **Poradňa**
 - Dobrovoľné nemocenské poistenie
 - Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti a lekár-špecialista
 - Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti a študenti
 - Uplatnenie nároku na dávku garančného poistenia v rámci Európske únie

Povinná identifikácia platieb od 1. marca 2012

Na základe novely zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), účinnnej od 1. marca 2012, pri platení poistného na sociálne poistenie, penále a pokút, sa stáva **povinnosťou odvádzateľov poistného** do Sociálnej poisťovne identifikovať platbu a uviesť k nej variabilný symbol a špecifický symbol.

Variabilný symbol je číslo fyzickej osoby a právnickej osoby, povinnej odvádzať poistné na sociálne poistenie (odvádzateľa poistného), ktoré prideliť Sociálna poisťovňa. Sociálna poisťovňa je od 1. marca 2012 povinná písomne oznámiť odvádzateľovi poistného jeho variabilný symbol, a to do ôsmich kalendárnych dní odo dňa doručenia prihlášky do registra zamestnávateľov alebo do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia. Pri prihlasovaní sa odvádzateľa poistného do registra zamestnávateľov alebo do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia, údaj o variabilnom symbole na prijatom tlačive Registračný list FO, resp. Registračný list zamestnávateľa, vyplní Sociálna poisťovňa. Čo sa týka odvádzateľov poistného, registrovaných pred 1. marcom 2012, číslo pridelené Sociálnou poisťovňou odvádzateľovi poistného pri prihlásení do registra zamestnávateľov alebo do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia pred 1. marcom 2012 sa po 29. februári 2012 považuje za variabilný symbol a toto číslo budú používať pri platení poistného, pokút a penále ako variabilný symbol po 29. februári 2012.

Špecifický symbol označuje obdobie, resp. rozhodnutie o predpísaní dlžnej sumy, ku ktorému patrí platba.

Pri platení poistného na sociálne poistenie nepredpísaného rozhodnutím Sociálnej poisťovne je špecifický symbol číselné označenie príslušného kalendárneho mesiaca a kalendárneho roka, za ktorý sa poistné na sociálne poistenie platí, **v tvare MMRRRR alebo v tvare RRRRMM (napr. za marec 2012 je v tvare 032012 alebo v tvare 201203).**

V prípade ak odvádzateľ poistného uhrádza poistné trvalým príkazom je špecifický symbol v tvare 88. Ak poistné so špecifickým symbolom 88 bude uhradené do 8. dňa kalendárneho mesiaca, bude platba pripísaná na obdobie predchádzajúceho mesiaca (napr. platba zaplatená od 9.3.2012 do 8.4.2012 bude pripísaná na obdobie marec 2012). Ak 8. deň kalendárneho mesiaca pripadne na sobotu a na deň pracovného pokoja, poistné je splatné v najbližší nasledujúci pracovný deň, a pravidlo priradenia platby uvedené v predchádzajúcej vete platí rovnako.

Pri platení poistného na sociálne poistenie, penále a pokuty, predpísaných rozhodnutím Sociálnej poisťovne, je špecifický symbol uvedený vo výrokovej časti rozhodnutia o predpísaní dlžnej sumy.

Pri platení poistného na sociálne poistenie zamestnávateľom z vymeriavacieho základu zamestnanca podľa § 139b zákona o sociálnom poistení, vykázaného na tlačive

Výkaz poistného a príspevkov, špecifický symbol je číslo Výkazu poistného a príspevkov v štruktúre XX99RRRR, kde XX je mesiac, v ktorom boli zúčtované príjmy, predtlač 99 a RRRR je rok, v ktorom boli príjmy zúčtované. Zamestnávateľ napríklad pri platbe poistného na sociálne poistenie z príjmov zúčtovaných v marci 2012, vykázaných na tlačive Výkaz poistného a príspevkov, uvedie ako špecifický symbol číslo tohto výkazu 03992012.

Pri platbách odporúča Sociálna poisťovňa odvádzateľom poistného používať aj **konštantný symbol**, ktorý určuje účel platby. Pri platbách sa používajú nasledovné konštantné symboly:

KS 3118 poistné na sociálne poistenie zaplatené bezhotovostným prevodom

KS 3119 poistné na sociálne poistenie zaplatené hotovostným stykom

KS 3114 poistné na sociálne poistenie zaplatené na základe rozhodnutia

KS 1118 pokuta, penále zaplatené bezhotovostným prevodom

KS 1119 pokuta, penále zaplatené hotovostným stykom

V prípade, ak odvádzateľ poistného pri platbe do Sociálnej poisťovne **neuvedie variabilný symbol a špecifický symbol**, spôsob zaevidovania a priradenia platby k obdobiu **určí Sociálna poisťovňa**. Ďalej upozorňujeme na skutočnosť, že za porušenie povinnosti platbu poistného na sociálne poistenie, penále alebo pokuty identifikovať a uviesť k nej variabilný a špecifický symbol, môže Sociálna poisťovňa uložiť odvádzateľovi poistného **pokutu od 3,32 EUR** maximálne do výšky 16 596, 96 EUR. Pri ukladaní pokuty Sociálna poisťovňa zohľadní závažnosť porušenia tejto povinnosti.

Mgr. Andrea Zahoranová,
Sociálna poisťovňa, ústredie
odbor výberu poistného

Zmena pre zamestnávateľov a SZČO od 1. marca 2012

Zamestnávatelia a samostatne zárobkovo činné osoby nie sú od 1. marca 2012 povinní oznamovať Sociálnej poisťovni štát výkonu činnosti a zmenu tohto štátu.

Podľa novely zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, **účinne od 1. marca 2012**, sa **vypúšťa povinnosť** zamestnávateľa a samostatne zárobkovo činné osoby pri plnení prihlasovacej povinnosti do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia **oznámiť príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne štát, na ktorého území vykonáva zamestnanec prácu, resp. samostatne zárobkovo činná osoba samostatnú zárobkovú činnosť**, ak túto činnosť vykonávajú mimo územia Slovenskej republiky. Taktiež sa od 1. marca 2012 ruší povinnosť zamestnávateľa a samostatne zárobkovo činné osoby **oznámiť pobočke Sociálnej poisťovne zmenu štátu**, na ktorého území

vykonáva zamestnanec prácu, resp. na ktorého území vykonáva samostatne zárobkovo činná osoba samostatnú zárobkovú činnosť.

Príklad:

Dňa 7. marca 2012 začal zamestnanec vykonávať prácu na území iného štátu. Zamestnávateľ už nie je povinný oznámiť túto skutočnosť, teda zmenu štátu, na ktorého území zamestnanec vykonáva prácu, príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne, keďže k rozhodujúcej skutočnosti – zmene štátu, došlo po 29. februári 2012.

Povinnosť zamestnávateľa a samostatne zárobkovo činnnej osoby oznámiť pri plnení prihlasovacej povinnosti do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia štát výkonu činnosti a oznámiť zmenu tohto štátu, však **zostáva zachovaná za obdobie do 29. februára 2012**. To znamená, že ak zamestnávateľ alebo samostatne zárobkovo činná osoba plní po 29. februári 2012 dodatočne svoju prihlasovaciu povinnosť za zamestnanca, resp. ako samostatne zárobkovo činná osoba, za obdobie do 29. februára 2012, platí, že aj po 29. februári 2012 sú zamestnávateľ a samostatne zárobkovo činná osoba v tomto prípade povinní oznámiť štát, na ktorého území vykonáva zamestnanec činnosť, resp. na ktorého území vykonáva samostatne zárobkovo činná osoba samostatnú zárobkovú činnosť.

Rovnako platí, že ak v období pred 1. marcom 2012 došlo k zmene štátu, na ktorého území vykonáva zamestnanec prácu, resp. samostatne zárobkovo činná osoba samostatnú zárobkovú činnosť, a v období do 29. februára 2012 zamestnávateľ, resp. samostatne zárobkovo činná osoba nespĺnili povinnosť oznámiť zmenu štátu, túto povinnosť, t. j. povinnosť ktorá vznikla za obdobie do 29. februára 2012, sú zamestnávateľ a samostatne zárobkovo činná osoba povinní plniť aj po 29. februári 2012.

Príklad:

Povinne poistená samostatne zárobkovo činná osoba začala od 1. decembra 2011 vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť na území iného štátu. Povinnosť oznámiť príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne túto skutočnosť, teda zmenu štátu, si nespĺnila ani v lehote do ôsmich dní od zmeny tejto skutočnosti, a ani do 29. februára 2012. V tomto prípade má samostatne zárobkovo činná osoba aj po 29. februári 2012 povinnosť oznámiť príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne na tlačíve Registračný list FO – zmena, skutočnosť, že dňa 1. decembra 2011 došlo k zmene štátu, na ktorého území vykonáva samostatnú zárobkovú činnosť.

Vyššie uvedené zrušenie povinnosti zamestnávateľa a samostatne zárobkovo činnnej osoby nemá vplyv na podávanie žiadostí o vystavenie formulárov E 101 a prenosných dokumentov A1 a postup pri určovaní príslušnosti k právnym predpisom u osôb, vykonávajúcich zárobkovú činnosť na území iného členského štátu Európskej únie.

**Mgr. Andrea Zahoranová,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
odbor výberu poistného**

Právne postavenie člena volebnej komisie a zapisovateľa okrskovej volebnej komisie pre voľby do NR SR v sociálnom poistení

Podľa § 4 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení účinnom od 1. januára 2011 (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) zamestnanec na účely dôchodkového poistenia je fyzická osoba v právnom vzťahu, ktorý jej zakladá právo na nepravidelný príjem zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) až h), ods. 2 a 3 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani z príjmov“), **okrem**

- fyzickej osoby v právnom vzťahu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru,
- žiaka strednej školy a študenta vysokej školy pri praktickom vyučovaní v období odbornej (výrobnej) praxe
- **člena volebnej komisie.**

Podľa § 50 ods. 4 zákona č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky člen a zapisovateľ okrskovej volebnej komisie majú v deň konania volieb nárok na odmenu, ak v tento deň nemajú nárok na náhradu mzdy alebo platu, a samostatne zárobkovo činné osoby nárok na náhradu, ktorá sa rovná pomernej časti minimálnej mzdy zamestnancov v pracovnom pomere odmeňovaných mesačnou mzdou. Odmenu vypláca obec. Podľa § 14 ods. 1 a 2 zákona č. 333/2004 Z. z. zapisovateľ volebnej komisie plní funkciu odborného poradcu volebnej komisie. Zapisovateľa okrskovej volebnej komisie vymenúva a odvoláva starosta.

Člena volebnej komisie netreba prihlásiť do registra poistencov

Člen volebnej komisie, ktorý má právo na nepravidelný príjem, **nemá** na účely dôchodkového poistenia **právne postavenie zamestnanca s nepravidelným príjmom**, pretože člen volebnej komisie je z právnej úpravy zamestnanca s nepravidelným príjmom v sociálnom poistení výslovne **vyňatý**. **Obec neprihlasuje člena volebnej komisie do registra poistencov vedeného Sociálnou poisťovňou ako zamestnanca s nepravidelným príjmom.**

Zapisovateľa, ktorý má nárok na odmenu, treba prihlásiť do registra poistencov

Zapisovateľ okrskovej volebnej komisie nie je členom volebnej komisie, a preto sa na zapisovateľa okrskovej volebnej komisie nevzťahuje vyňatie z právneho postavenia zamestnanca na účely dôchodkového poistenia tak, ako na člena volebnej komisie podľa § 4 ods. 2 zákona o sociálnom poistení. Zapisovateľ okrskovej volebnej komisie má v deň konania volieb nárok na odmenu, ak v tento deň nemá nárok na náhradu mzdy alebo platu alebo ako samostatne zárobkovo činná osoba nárok na náhradu. Ak zapisovateľ okrskovej volebnej komisie pri voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky má nárok na odmenu, pretože v tento deň nemá nárok na náhradu mzdy alebo platu ani nemá nárok na náhradu ako samostatne zárobkovo činná osoba, je v právnom vzťahu, ktorý zakladá právo na nepravidelný príjem zo závislej činnosti, pretože má právo na odmenu za výkon funkcie. **Postavenie zamestnanca s nepravidelným príjmom nadobúda len ten zapisovateľ okrskovej volebnej komisie, ktorý má na odmenu nárok.** Ten zapisovateľ okrskovej volebnej komisie, ktorý nemá na ňu nárok, lebo má nárok na náhradu mzdy alebo platu alebo má nárok na náhradu ako samostatne zárobkovo činná osoba, nemá z právneho vzťahu zapisovateľa okrskovej volebnej komisie na účely dôchodkového poistenia postavenie zamestnanca s nepravidelným príjmom.

Na účely vzniku dôchodkového poistenia zamestnanca vzniká právny vzťah zapisovateľa okrskovej volebnej komisie, z ktorého zároveň vyplýva právo na odmenu, v deň konania volieb, keďže iba v tento deň sú zároveň splnené obidve podmienky pre nadobudnutie právneho postavenia zamestnanca, a to existencia právneho vzťahu a zároveň právo na príjem vyplývajúce z tohto právneho vzťahu. Povinné dôchodkové poistenie zamestnanca teda aj zaniká týmto dňom, dňom konania volieb, keďže je to jediný deň, v ktorom má zapisovateľ okrskovej volebnej komisie postavenie zamestnanca na účely dôchodkového poistenia, t. j. povinné dôchodkové poistenie zamestnanca trvá iba v deň konania volieb. **Obec prihlási tohto zapisovateľa okrskovej volebnej komisie ako zamestnanca s nepravidelným príjmom na dôchodkové poistenie do registra poistencov vedeného Sociálnou poisťovňou s dátumom vzniku dôchodkového poistenia 10. marca 2012 a odhlási ho z registra poistencov s dátumom zániku dôchodkového poistenia 10. marca 2012.**

*Ol'ga Doháňošová,
Sociálna poisťovňa, ústredie
odbor výberu poistného*

Zmena odvolacej lehoty

Na základe novely zákona o sociálnom poistení sa s účinnosťou od 1. marca 2012 mení **lehota na podanie odvolania** proti rozhodnutiu pobočky Sociálnej poisťovne **vo veciach predpísania poistného a príspevkov na starobné dôchodkové sporenie, uloženia pokuty a penále** z pôvodných 30 dní na **15 dní odo dňa oznámenia rozhodnutia**.

V ostatných veciach, o ktorých je pobočka Sociálnej poisťovne oprávnená na základe § 178 ods. 1 písm. a) zákona o sociálnom poistení rozhodovať, zostáva 30 dňová lehota na podanie odvolania zachovaná.

Zmena úložnej lehoty zásielky určenej do vlastných rúk

Na základe vnútorných predpisov Sociálnej poisťovne sa zmenila **úložná lehota zásielky určenej do vlastných rúk** z 3 dní na **7 dní** (v zmysle Poštových podmienok je všeobecná úložná lehota 18 dní). Ak si adresát nevyzdvihne zásielku do 7 dní od jej uloženia, nedoručená zásielka sa uplynutím 7-dňovej úložnej lehoty vráti organizačnej zložke Sociálnej poisťovne.

Zmena úložnej lehoty na 7 dní nemá vplyv na začiatok plynutia odvolacej lehoty v súvislosti s aplikáciou náhradného doručenia, ktoré je upravené v § 212 ods. 4 zákona o sociálnom poistení. Pri náhradnom doručení platí zásada, že **ak si adresát písomnosť (rozhodnutie) v lehote do troch dní od jej uloženia nevyzdvihne, posledný deň tejto**

lehoty sa považuje za deň doručenia, a to aj vtedy, ak sa o uložení písomnosti (rozhodnutia) adresát nedozvedel. V danom prípade **začína plynúť lehota na odvolanie nasledujúcim dňom odo dňa fiktívneho doručenia písomnosti** (rozhodnutia) bez ohľadu na skutočnosť, že adresát si vyzdvihol písomnosť (rozhodnutie) po uplynutí troch dní od jej uloženia.

Príklad:

Rozhodnutie pobočky Sociálnej poisťovne bolo zaslané účastníkovi konania doporučené do vlastných rúk. Z doručenky, ktorou bolo rozhodnutie pobočky Sociálnej poisťovne zaslané do vlastných rúk vyplýva, že neúspešný pokus o doručenie s výzvou o opakované doručenie sa uskutočnil dňa 5. marca 2012. Opakované doručenie sa uskutočnilo 6. marca 2012. Deň uloženia zásielky je 6. marec 2012. Účastník konania si vyzdvihol rozhodnutie 12. marca 2012.

Za deň doručenia rozhodnutia sa považuje 9. marec 2012, bez ohľadu na skutočnosť, že účastník konania si rozhodnutie vyzdvihol 12. marca 2012, t. j. na šiesty deň od jeho uloženia. Lehota na odvolanie začína v danom prípade plynúť od 10. marca 2012 a končí uplynutím 15-dňovej odvolacej lehoty, t. j. 26. marca 2012 (posledný deň lehoty pripadol na sobotu a preto sa za posledný deň odvolacej lehoty považuje najbližší pracovný deň). Ak účastník konania nepodá odvolanie do 26. marca 2012 (vrátane), rozhodnutie nadobudne právoplatnosť dňa 27. marca 2012.

**Mgr. Nataša Ruppová,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
odbor výberu poistného**

Čo potrebujem k vybaveniu dôchodku, ak som pracoval v zahraničí?

Na vznik nároku na dôchodok z dôchodkového poistenia Slovenskej republiky sa **nevyžaduje** štátne občianstvo Slovenskej republiky. Na rozdiel od právneho stavu účinného pred 1. januárom 2004 nie je ani potrebné, aby mal žiadateľ o dôchodok trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

Ak bol poistenec dôchodkovo poistený aj v inom štáte ako v Slovenskej republike, posudzovanie jeho nároku na dôchodok závisí od toho, či bol dôchodkovo poistený:

- a) v členskom štáte Európskej únie, alebo Európskeho hospodárskeho priestoru (ďalej EÚ a EHS)**

Na týchto poistencov sa vzťahuje:

- nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2007

- nariadenie EHS č. 1408/71 a vykonávacie nariadenie 574/72 vo vzťahu k Švajčiarskej konfederácii, Islandskej republike, Lichtenštajnskému kniežatstvu a Nórskej kráľovstvu

b) v štáte, s ktorým má Slovenská republika uzatvorenú medzinárodnú zmluvu o sociálnom zabezpečení (ďalej zmluvný štát)

c) v štáte, s ktorým nemá Slovenská republika uzatvorenú medzinárodnú zmluvu (ďalej nezmluvný štát)

V súčasnosti sú platné medzinárodné zmluvy:

- **Dohovor medzi Československou republikou a Federatívnou ľudovou republikou Juhosláviou o sociálnom poistení – platný od 1. decembra 1957**
- **Zmluva medzi Slovenskou republikou a Chorvátskou republikou o sociálnom zabezpečení – platná od 1. mája 1998**
- **Zmluva medzi Slovenskou republikou a Kanadou o sociálnom zabezpečení – platná od 1. januára 2003**
- **Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Québecu o sociálnom zabezpečení – platná od 1. augusta 2005**
- **Zmluva medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou o sociálnom zabezpečení – platná od 1. januára 2002**
- **Dohoda medzi Československou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o sociálnom zabezpečení - platná od 1. júla 1960**
- **Zmluva medzi Slovenskou republikou a Kórejskou republikou o sociálnom zabezpečení – platná od 1. marca 2010**

Od 1. 1. 2012 vstúpila do platnosti zmluva medzi Slovenskou republikou a Austráliou o sociálnom zabezpečení a Zmluva medzi Slovenskou republikou a Štátom Izrael o sociálnom zabezpečení. V súčasnosti prebiehajú rokovania o medzinárodnej zmluve so Spojenými štátmi americkými, Srbskom, Tureckom a Japonskom.

Všeobecne o hlavných zásadách pri vykonávaní Nariadenia a medzinárodných zmlúv o sociálnom zabezpečení

Pri vybavovaní dôchodkov s medzinárodným prvkom platí hlavná zásada, podľa ktorej **každý členský štát EÚ, EHS a zmluvný štát posudzuje nárok na dôchodok podľa vlastných vnútroštátnych predpisov.** V prípade potreby sa pre vznik nároku na dôchodok prihliadne aj na doby poistenia získané poistencom v ostatných štátoch. Každý štát následne vypláca dôchodkovú dávku v pomernej sume podľa pomeru počtu dôb získaných na jeho území k celkovej dobe poistenia.

Informácie o podmienkach nároku na dôchodky v jednotlivých členských štátoch Európskej únie a v jednotlivých zmluvných štátoch môže nájsť poistenec okrem pobočiek Sociálnej poisťovne aj na webovej stránke Sociálnej poisťovne, *sekcia - Dôchodkové poistenie v zahraničí a EÚ*, resp. na bezplatnej telefonickú linke **0800 123 123** alebo na mailovej adrese dochodky@socpoist.sk.

Najkomplexnejšie informácie o dôchodkovom poistení a o podmienkach vzniku nároku na dôchodok však poskytne inštitúcia sociálneho poistenia príslušného členského štátu, na ktorú sa môže poistenec obrátiť písomne, mailom alebo telefonicky. **Informácie o podmienkach nároku na jednotlivé druhy dôchodkových dávok nájdete aj na**

internetových stránkach príslušnej inštitúcie, ktoré má väčšina členských štátov Európskej únie vytvorené aj v niekoľkých svetových jazykoch.

Podávanie žiadosti o dôchodok

Ak poistenec získal doby poistenia v Slovenskej republike a aj v inom štáte, na ktorý sa vzťahujú koordinačné nariadenia Európskej únie, alebo v zmluvnom štáte, stačí, aby podal **len jednu žiadosť** o dôchodok, ktorá sa zásadne považuje aj za žiadosť o dôchodok z dôchodkového poistenia druhého štátu.

Ak má žiadateľ **bydlisko na území Slovenskej republiky**, žiadosť o dôchodok z dôchodkového poistenia iného štátu, na ktorý sa vzťahujú koordinačné nariadenia Európskej únie, alebo zmluvného štátu, podáva v príslušnej organizačnej zložke Sociálnej poisťovne. V prípade ak poistenec pracoval v členskom štáte EÚ, vypíše pri spisovaní žiadosti o dôchodok **formulár E 207** – potvrdenie o histórii poistenia v členskom štáte. Ak pracoval v niektorom zo zmluvných štátov, dobu poistenia v týchto zmluvných štátoch vypisuje Sociálna poisťovňa pobočka pri spisovaní žiadosti o dôchodok do prehľadu dôb zamestnania, poistenia a iných činností. V tomto prípade je vhodné, aby žiadateľ pri spisovaní žiadosti predložil aj všetky doklady o dobe zamestnania získanej v zmluvnom štáte. **Podľa druhu dôchodku žiadateľ o dôchodok vypisuje pri spisovaní žiadosti aj príslušné formuláre.**

Ak má žiadateľ **bydlisko na území iného štátu, na ktorý sa vzťahujú koordinačné nariadenia Európskej únie, alebo na území zmluvného štátu**, žiadosť o dôchodok z dôchodkového poistenia Slovenskej republiky v zásade podáva prostredníctvom nositeľa sociálneho poistenia tohto štátu, a to aj vtedy, ak nežiada o dôchodok z dôchodkového poistenia štátu, na území ktorého má bydlisko. Pri podávaní žiadosti je vhodné, aby žiadateľ vo vlastnom záujme predložil všetky doklady o dobe poistenia získanej na území Slovenskej republiky, ktoré má k dispozícii.

Ak má žiadateľ **bydlisko na území štátu, ktorý nie je štátom, na ktorý sa vzťahujú koordinačné nariadenia Európskej únie, alebo zmluvným štátom**, žiadosť o dôchodok z dôchodkového poistenia Slovenskej republiky podáva **v ústredí Sociálnej poisťovne v Bratislave**, alebo ju môže podať na tlačive „Žiadosť o dôchodok podávaná v cudzine. Žiadosť si je možné stiahnuť na webovej stránke Sociálnej poisťovne - Formuláre.

Pri spisovaní žiadosti je potrebné, aby žiadateľ predložil nasledovné doklady:

- platný preukaz totožnosti (občiansky preukaz alebo cestovný pas),
- doklad o ukončení vzdelania (výučný list, maturitné vysvedčenie, diplom, a podobne) alebo potvrdenie školy odkedy – dokedy trvalo štúdium, ktoré nebolo predpísaným spôsobom ukončené,
- vojenskú knižku alebo doklad vydaný príslušnou vojenskou správou,
- rodné listy detí, prípadne rozhodnutie príslušného orgánu, na základe ktorého bolo dieťa prevzaté do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov a v prípade úmrtia dieťaťa pred dosiahnutím 18. roku veku aj úmrtný list alebo výpis z matriky; ak dieťa bolo v starostlivosti inej osoby alebo ústavu, je potrebné predložiť aj doklad preukazujúci trvanie takéhoto obdobia (**LEN, AK SA ŽIADA O UZNANIE STAROSTLIVOSTI O DETI ALEBO VÝCHOVY DIEŤAŤA**),

- rozhodnutie Sociálnej poisťovne o dôchodku manžela, ktorému bol dôchodok upravený z dôvodu jediného zdroja príjmu

Výnimka - odloženie nároku na starobný dôchodok alebo predčasný starobný dôchodok

Napriek tomu, že v medzinárodných zmluvách ako aj v koordinačných nariadeniach EÚ platí pravidlo, že žiadosť o dôchodok podaná na území členského štátu EÚ a štátu, s ktorým má Slovenská republika uzatvorená medzinárodnú zmluvu, sa považuje súčasne aj za žiadosť podľa právnych predpisov Slovenskej republiky, žiadateľ o starobný dôchodok alebo predčasný starobný dôchodok môže výslovne požiadať o **odloženie priznania dôchodku** v jednom alebo viacerých členských štátoch EÚ, alebo zmluvných štátoch, v ktorých pracoval.

Príklad:

Pán Tomáš dovŕšil dôchodkový vek 24. 11. 2011 a požiadal Sociálnu poisťovňu o priznanie starobného dôchodku. V žiadosti uviedol, že v rokoch 2007- 2011 pracoval na území Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska. Zároveň uviedol, že dôchodkový vek podľa právnych predpisov Veľkej Británie a Severného Írska dovŕši až v roku 2014. Z uvedeného dôvodu žiada o odloženie nároku na starobný dôchodok z poistenia Spojeného kráľovstva.

Sociálna poisťovňa prizná pánovi Tomášovi starobný dôchodok z poistenia Slovenskej republiky a zároveň oznámi nositeľovi poistenia Spojeného kráľovstva priznanie starobného dôchodku a skutočnosť, že žiadateľ v súčasnosti nežiada o starobný dôchodok podľa ich právnych predpisov. V roku 2014 si bude musieť pán Tomáš prostredníctvom Sociálnej poisťovne požiadať o starobný dôchodok na príslušnom tlačíve, pričom uvedie, že žiada o starobný dôchodok len z poistenia Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska.

Mám nárok na dôchodok, ak som získal doby poistenia v členskom štáte Európskej únie v rozsahu kratšom ako jeden rok?

Nárok na dôchodok podľa právnych predpisov iného štátu EU a zmluvného štátu nevznikne, ak doba poistenia získaná podľa právnych predpisov iného štátu nedosiahne aspoň jeden rok, to neplatí ak nárok na dôchodok vznikne aj za dobu poistenia kratšiu ako jeden rok. Doby poistenia iného štátu získanú v rozsahu kratšom ako jeden rok započíta inštitúcia toho členského štátu, podľa právnych predpisov ktorého bol dôchodca poistený naposledy.

Príklad:

Pán Michal dovŕšil dôchodkový vek 17. mája 2011, ku dňu dovŕšenia dôchodkového veku získal na území Slovenskej republiky 41 rokov dôchodkového poistenia, na území Maďarska bol poistený 240 dní.

Nárok na dôchodok pánovi Michalovi z dôchodkového poistenia Maďarska nevznikne, nakoľko nie je dlhšia ako jeden rok. Dobu poistenia v Maďarsku je preto po oznámení nositeľom poistenia povinná hodnotiť pre sumu starobného dôchodku Slovenská republika ako obdobie dôchodkového poistenia získané na území Slovenskej republiky.

Poukazovanie dôchodku do zahraničia

Od 1. januára 2004 sa dôchodky poukazujú do cudziny, a to aj do štátov, s ktorými Slovenská republika nemá uzatvorenú medzinárodnú zmluvu o sociálnom zabezpečení. Do cudziny, ktorá **je zmluvným a nezmluvným štátom**, sa dôchodky vyplácajú **požadú v trojmesačných lehotách** vždy až po predložení **potvrdenia o žití poberateľa dôchodku**. **Do štátov, na ktoré sa vzťahujú koordinačné nariadenia Európskej únie**, sa dôchodky vyplácajú **vopred v pravidelných mesačných lehotách**, vždy v pravidelne sa opakujúcich výplatných termínoch – potvrdenie o žití sa vyžaduje jedenkrát ročne.

Dôchodok môže Sociálna poisťovňa poukazovať na účet v banke alebo v pobočke zahraničnej banky, pričom dôchodca má právo sám si zvoliť banku, do ktorej bude dôchodok poukazovaný. Ďalej môže byť dôchodok vyplácaný v hotovosti, na účet manžela (manželky) v banke, alebo v pobočke zahraničnej banky. Pre poukazovanie dôchodku na účet v banke do členských štátov EÚ, štátov, ktoré sú zmluvnou stranou dohody o EHP a do Švajčiarskej konfederácie, je potrebné uviesť číslo účtu príjemcu dôchodku v tvare IBAN s BIC (SWIFT) kódom banky.

Čo je potvrdenie o žití a prečo ho je potrebné preukazovať?

Potvrdenie o žití je doklad preukazujúci, že daná osoba žije, teda sa nezmenili skutočnosti podmieňujúce nárok na výplatu dôchodku.

Poberateľ dôchodku, ktorý sa vypláca do zmluvnej alebo nezmluvnej cudziny, je povinný predložiť potvrdenie o žití vždy k 1. januáru, k 1. aprílu, k 1. júlu a k 1. októbru každého roka. **Povinnosť predkladania tohto potvrdenia vyplýva priamo zo zákona o sociálnom poistení.**

Na zabezpečenie plynulej výplaty dôchodku **do členských štátov EÚ a EHP** je potrebné preukázať žitie v pravidelných ročných lehotách **vždy k 31. januáru** každého roka. Potvrdenie o žití je potrebné vyplniť, podpísať a pravosť podpisu úradne osvedčiť notárom, resp. spôsobom obvyklým v mieste bydliska, alebo zamestnancom inštitúcie sociálneho poistenia príslušnej podľa miesta bydliska. Tlačivo zasiela poberateľom dôchodkov do zahraničia, v stanovených lehotách, Sociálna poisťovňa ústredie. Tlačivo môžete v týchto lehotách dať potvrdiť aj v ústredí alebo v pobočkách Sociálnej poisťovne v prípade, ak sa budete k týmto dátumom zdržiavať v Slovenskej republike.

***Bc. Katarína Mrázová,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
vedúca oddelenia dôchodkových dávok – zahraničná agenda II.***

Zmluva medzi Slovenskou republikou a Štátom Izrael o sociálnom zabezpečení

Uzatváranie medzinárodných zmlúv o sociálnom zabezpečení medzi Slovenskou republikou a tretími štátmi napomáha k zabezpečeniu ochrany a posilneniu práv migrujúcich osôb, ktoré v budúcnosti získajú alebo už získali obdobie dôchodkového poistenia na území týchto štátov. Za týmto účelom bola uzatvorená aj Zmluva medzi Slovenskou republikou a Štátom Izrael o sociálnom zabezpečení (ďalej len „zmluva“) a Vykonávacia dohoda na vykonávanie Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Štátom Izrael o sociálnom zabezpečení

(ďalej len „vykonávacia dohoda“), ktoré nadobudli platnosť 1. januára 2012. Zmluva aj vykonávacia dohoda sú uverejnené v prílohe k oznámeniu Ministerstva zahraničných vecí SR č. 458/2011 Z. z. o uzavretí Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Štátom Izrael o sociálnom zabezpečení.

Na základe zmluvy je možné migrujúcim osobám, ktoré získali alebo získajú obdobia dôchodkového poistenia v oboch zmluvných štátoch a podľa právnych predpisov niektorého zo zmluvných štátov nezískajú obdobie dôchodkového poistenia v rozsahu potrebnom na vznik nároku na dôchodok, zohľadniť na účely vzniku nároku na dôchodok aj obdobie dôchodkového poistenia získané v druhom zmluvnom štáte. Osobám, ktoré v minulosti získali obdobie dôchodkového poistenia v Slovenskej republike alebo v Štáte Izrael a odišli pracovať do druhého zmluvného štátu, môže na základe zmluvy vzniknúť nárok na dôchodok, na ktorý by týmto osobám alebo ich rodinným príslušníkom bez platnosti zmluvy nárok nevznikol. **Nárok na dôchodok podľa zmluvy vznikne a dôchodok sa prizná najskôr od 1. januára 2012.**

Osobný rozsah zmluvy

Nárok na dôchodok podľa zmluvy vzniká:

- a) *štátnym občanom Slovenskej republiky alebo štátnym občanom Štátu Izrael,*
 - b) *utečencom* podľa článku 1 Dohovoru o právnom postavení utečencov z 28. júla 1951 a Protokolu o právnom postavení utečencov z 31. januára 1967,
 - c) *osobám bez štátneho občianstva* podľa článku 1 Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z 28. septembra 1954,
- na ktoré sa vzťahujú alebo a vzťahovali právne predpisy sociálneho poistenia Slovenskej republiky alebo Štátu Izrael (ďalej len „*oprávnená osoba*“).

V súlade s právnymi predpismi Európskej únie, ktorej členským štátom je aj Slovenská republika, sú *oprávnenými osobami aj štátni občania štátov Európskeho hospodárskeho priestoru a Švajčiarskej konfederácie.*

Nárok na dôchodok podľa zmluvy vzniká aj *osobe, ktorá svoje práva odvodzuje od oprávnenej osoby (ďalej len „pozostalá osoba“).* Podľa právnych predpisov Slovenskej republiky ide o vdovy, vdovcov a siroty po oprávnených osobách, ktoré získali obdobie dôchodkového poistenia podľa právnych predpisov Slovenskej republiky. Na účely zmluvy je právne bezvýznamné, či pozostalá osoba je alebo bola štátnym občanom niektorého zmluvného štátu.

Vecný rozsah zmluvy

Z dôchodkového poistenia Slovenskej republiky je možné na základe zmluvy poskytnúť tieto druhy dôchodkov :

- *starobný dôchodok,*
- *predčasný starobný dôchodok,*

- *invalidný dôchodok, s výnimkou invalidného dôchodku osoby, ktorej invalidita vznikla v období, v ktorom je nezaopatreným dieťaťom alebo počas doktorandského štúdia v dennej forme do dovŕšenia 26 rokov veku,*
- *vdovský dôchodok,*
- *vdovecký dôchodok,*
- *sirotský dôchodok.*

Z dôchodkového poistenia Štátu Izrael možno podľa zmluvy poskytnúť tieto druhy dôchodkov:

- *starobný dôchodok,*
- *invalidný dôchodok,*
- *pozostalostné dôchodky.*

Zásada rovnakého zaobchádzania, rovnosti územia a vzájomnej výplaty

Všetky osoby, na ktoré sa vzťahuje zmluva majú na účely dôchodkového poistenia rovnaké práva a povinnosti ako štátni občania Slovenskej republiky. Skutočnosť, že osoba, ktorá je oprávnená na poberanie starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku, invalidného dôchodku, vdovského dôchodku, vdoveckého dôchodku alebo sirotského dôchodku má bydlisko na území Štátu Izrael, nemôže byť dôvodom na zníženie, zmenu, odňatie alebo zastavenie výplaty dôchodku. Dôchodok priznaný podľa právnych predpisov Slovenskej republiky sa do Štátu Izrael vypláca v súlade s ustanovením § 116 ods. 3 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, a to pozadu v trojmesačných lehotách po predchádzajúcom doručení vyplneného a overeného potvrdenia o žití oprávnenej osoby.

Nárok na dôchodok z dôchodkového poistenia Slovenskej republiky

Ak poistenec splní podmienky nároku na priznanie napr. starobného dôchodku podľa právnych predpisov Slovenskej republiky (*získa najmenej 15 rokov obdobia dôchodkového poistenia a dovŕši dôchodkový vek*), dôchodok sa prizná a suma dôchodku sa určí výlučne len za obdobia poistenia, ktoré získal podľa právnych predpisov Slovenskej republiky.

Ak nárok napr. na starobný dôchodok podľa právnych predpisov Slovenskej republiky nevznikol z dôvodu nezískania 15 rokov obdobia dôchodkového poistenia, je podľa zmluvy potrebné prihliadnuť na obdobia dôchodkového poistenia, ktoré získal poistenec podľa právnych predpisov Štátu Izrael. Za účelom získania potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia Sociálna poisťovňa teda prihliadne aj na doby poistenia získané podľa právnych predpisov Štátu Izrael, pričom sumu dôchodku určí nasledovne:

- a) vypočíta **teoretickú sumu dôchodku** – ide o sumu, ktorá by patrila, ak by sa obdobia poistenia získané podľa právnych predpisov oboch zmluvných štátov získali iba podľa právnych predpisov Slovenskej republiky,
- b) vypočíta **čiastkovú (pomernú) sumu dôchodku** - ide o časť teoretickej sumy dôchodku, ktorá zodpovedá pomeru medzi dĺžkou obdobia poistenia zhodnoteného podľa právnych

predpisov Slovenskej republiky a celkovým obdobiam poistenia získaným podľa právnych predpisov oboch zmluvných štátov

Príklad: *Osoba, ktorá dovŕšila dôchodkový vek podľa právnych predpisov Slovenskej republiky, získala 12 rokov obdobia dôchodkového poistenia podľa právnych predpisov Slovenskej republiky a 25 rokov obdobia dôchodkového poistenia podľa právnych predpisov Štátu Izrael. Nakoľko táto osoba nezískala podľa právnych predpisov Slovenskej republiky obdobie dôchodkového poistenia v rozsahu potrebnom na vznik nároku na dôchodok, je potrebné zohľadniť aj obdobie dôchodkového poistenia, ktoré získala podľa právnych predpisov Štátu Izrael ($12 + 25 = 37$ rokov obdobia dôchodkového poistenia). Suma „slovenského“ dôchodku sa podľa zmluvy určí tak, že sa najprv vypočíta teoretická suma (ide o sumu, ktorá by patrila, ak by sa obdobie poistenia podľa právnych predpisov Slovenskej republiky a Štátu Izrael získalo iba podľa právnych predpisov Slovenskej republiky). Potom sa vypočíta čiastková suma (ide o časť teoretickej sumy dôchodku), ktorá zodpovedá pomeru medzi dĺžkou obdobia poistenia získaného podľa právnych predpisov Slovenskej republiky a úhrnom obdobia poistenia získaného podľa právnych predpisov Slovenskej republiky a Štátu Izrael ($12/37$). Dôchodok sa prizná len v sume zodpovedajúcej obdobiu dôchodkového poistenia získanému podľa právnych predpisov Slovenskej republiky (12 rokov).*

Ak nárok na dôchodok podľa právnych predpisov Slovenskej republiky nevznikne ani s prihliadnutím na obdobie poistenia získané podľa právnych predpisov Štátu Izrael, je potrebné v súlade s právnymi predpismi Európskej únie zohľadniť aj obdobie poistenia získané podľa právnych predpisov štátov Európskeho hospodárskeho priestoru a Švajčiarskej konfederácie.

Vznik nároku na dôchodok z dôchodkového poistenia Štátu Izrael

Podľa právnych predpisov Štátu Izrael je nárok na starobný dôchodok oprávnenej osoby podmienený jej bydliskom v Štáte Izrael alebo v Slovenskej republike bezprostredne pred dosiahnutím veku, v ktorom jej vzniká nárok na starobný dôchodok. Nárok na pozostalostný dôchodok je podmienený bydliskom príjemcu a zomretého v Štáte Izrael alebo v Slovenskej republike v čase úmrtia alebo poberaním starobného dôchodku zomretým bezprostredne pred smrťou. Nárok na invalidný dôchodok vzniká osobe, ktorá mala bydlisko v Štáte Izrael a bola tam poistená bezprostredne predtým, ako sa stala invalidnou.

Podávanie žiadostí o dôchodok

Žiadosť o dôchodok je podľa zmluvy potrebné spísať v inštitúcii sociálneho poistenia príslušnej podľa miesta bydliska žiadateľa. Ak žiadateľ býva na území Slovenskej republiky, žiadosť o dôchodok je potrebné spísať v pobočke Sociálnej poisťovne príslušnej podľa miesta žiadateľovho bydliska.

Žiadosť o priznanie dôchodku podľa právnych predpisov Slovenskej republiky podaná po dni nadobudnutia platnosti zmluvy sa považuje aj za žiadosť o dôchodok podanú podľa právnych predpisov Štátu Izrael, ak žiadateľ

- a) výslovne požaduje, aby sa za takú považovala, alebo
- b) v žiadosti uvedie obdobia poistenia získané podľa právnych predpisov Štátu Izrael.

Ak žiadateľ pri spisovaní žiadosti o dôchodok výslovne požaduje, aby bol jeho nárok na dôchodok podľa právnych predpisov Štátu Izrael odložený, žiadosť sa nepovažuje za žiadosť o dôchodok podľa právnych predpisov Štátu Izrael a to ani vtedy, ak v žiadosti o dôchodok z dôchodkového poistenia Slovenskej republiky uvedie, že získal obdobie poistenia podľa právnych predpisov Štátu Izrael.

Príslušné inštitúcie oboch zmluvných štátov vyplácajú dôchodky priamo poberateľom dôchodkov, ktorí majú bydlisko alebo miesto pobytu na území druhého zmluvného štátu v jednotnej mene, a to v eurách.

**Mgr. Zuzana Chudá,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
odbor metodického riadenia a opravných prostriedkov**

Refundácia vyplatených dávok v nezamestnanosti podľa koordinačných nariadení

Fyzické osoby vykonávajúce zárobkovú činnosť, z ktorej sú poistené v nezamestnanosti, sú v prípade vzniku nezamestnanosti počas určitého obdobia chránené a finančne zabezpečené dávkou v nezamestnanosti. Výkon zárobkovej činnosti a zaradenie do evidencie nezamestnaných na úrade práce s následným uplatnením nároku na dávku v nezamestnanosti sa pritom nemusí nevyhnutne uskutočniť na území jedného štátu.

Situácie, v ktorých nezamestnaná osoba svoju zárobkovú činnosť vykonávala v jednom členskom štáte Európskej únie, a pritom sa prišla zaevidovať na úrad práce a uplatniť si nárok na dávku v nezamestnanosti na územie iného členského štátu Európskej únie, sú z pohľadu nároku na dávku v nezamestnanosti riešené v koordinačných nariadeniach - Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia v platnom znení a Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 987/2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia.

V skutočnosti nie je vôbec neobvyklé, že dávku v nezamestnanosti priznáva a vypláca krajina, ktorá je síce štátom, v ktorom sa nezamestnaná osoba dala k dispozícii službám zamestnanosti, ale ktorá je zároveň štátom, v ktorom neboli odvádzané príspevky na poistenie v nezamestnanosti v posudzovanom období alebo dokonca vôbec. Štát, v ktorom došlo k uplatneniu nároku na dávku v nezamestnanosti, je totiž povinný za podmienok určených

v koordinačných nariadeniach zohľadniť dobu poistenia v nezamestnanosti dosiahnutú na území iného členského štátu Európskej únie.

Ak by koordinačná úprava takéto situácie ďalej neriešila, doplácala by krajina, v ktorej je fyzická osoba evidovaná ako nezamestnaná a ktorou sú vyplácané dávky v nezamestnanosti, z finančného hľadiska na využité právo osoby na voľný pohyb v rámci Európskej únie a povinnosť zohľadniť zahraničnú dobu poistenia v nezamestnanosti.

Koordinačné nariadenia preto ustanovujú povinnosť inštitúcie poslednej zárobkovej činnosti preplatiť inštitúcii štátu, v ktorom sa nezamestnaná osoba nechala zaevidovať ako nezamestnaná, náklady na výplatu dávky v nezamestnanosti.

Všeobecným princípom práva inštitúcie bydliska na refundáciu vyplatených dávok v nezamestnanosti a povinnosťou inštitúcie poslednej zárobkovej činnosti refundovať je rozdelenie finančných nákladov medzi štát bydliska a štát posledného zamestnania.

Priznanie nároku na dávku v nezamestnanosti podľa koordinačných nariadení

Jedna zo základných zásad koordinačných nariadení upravujúcich oblasť sociálneho zabezpečenia určuje, že fyzické osoby vykonávajúce zárobkovú činnosť v jednom členskom štáte Európskej únie, patria do právomoci štátu a podliehajú právnym predpisom štátu, v ktorom vykonávajú zárobkovú činnosť. Následkom je, že pre prípad vzniku sociálnych udalostí sú v tejto krajine aj sociálne poistení. Výnimkou nie je ani poistenie pre prípad nezamestnanosti.

V prípade, že sa zárobkovo činná osoba stane nezamestnanou z dôvodu straty zamestnania alebo z dôvodu skončenia výkonu samostatnej zárobkovej činnosti, smerujú kroky nezamestnanej osoby na úrad práce. **Pri vzniku nezamestnanosti v jednom členskom štáte Európskej únie by malo dôjsť k uplatneniu nároku na dávku v nezamestnanosti v tomto štáte, napriek tomu, že takáto osoba prišla za zamestnaním z iného členského štátu Európskej únie. Štát posledného zamestnania je teda miestom, kde by malo dôjsť k uplatneniu nároku na dávku v nezamestnanosti prednostne.**

Pre osoby so statusom cezhraničného zamestnanca, t. j. osoby, ktoré vykonávajú prácu na území jedného členského štátu Európskej únie, ale spravidla denne alebo raz týždenne sa vracajú na územie iného členského štátu Európskej únie, a takisto pre osoby, ktoré nespĺňajú status cezhraničného zamestnanca, ale mali počas výkonu zárobkovej činnosti na území jedného členského štátu Európskej únie zachované pevné väzby v inom členskom štáte Európskej únie, koordinačná úprava prináša možnosť uplatniť si nárok na dávku v nezamestnanosti v štáte, z ktorého za prácou dochádzali alebo z ktorého za prácou vycestovali. Tento štát nazývame štátom bydliska.

Podľa slovenských právnych predpisov je potrebné na splnenie podmienok nároku na dávku v nezamestnanosti, okrem zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie na príslušnom úrade, práce, sociálnych vecí a rodiny, dosiahnuť v posledných troch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie dobu poistenia v nezamestnanosti v rozsahu dvoch rokov. Na priznanie nároku na dávku v nezamestnanosti bude teda potrebné započítať dobu poistenia dosiahnutú podľa právnych predpisov členského štátu Európskej únie, v ktorom bola vykonávaná zárobková činnosť nezamestnanou osobou a v ktorom bola

táto fyzická osoba poistená v nezamestnanosti, samozrejme **po splnení podmienky zachovania bydliska** v zmysle koordinačných nariadení.

Na posúdenie nároku na dávku v nezamestnanosti sa zohľadní doba poistenia v nezamestnanosti dosiahnutá v súlade s koordinačnými predpismi, ktorá spadá do posudzovaného obdobia a ktorá je potvrdená na formulároch vystavených príslušnými inštitúciami štátu, na území ktorého bola zárobková činnosť vykonávaná a doba poistenia v nezamestnanosti dosiahnutá.

Refundácia vyplatených dávok v nezamestnanosti

Koordinačné predpisy upravujú problematiku preplácania vyplatených dávok v nezamestnanosti v prípade priznaných a vyplatených nárokov na dávku v nezamestnanosti so zohľadnením doby poistenia v nezamestnanosti dosiahnutej na území iného členského štátu Európskej únie, ak bola táto dosiahnutá ako posledná. **Štát posledného zamestnania nezamestnanej osoby, ktorá si uplatnila nárok na dávku v nezamestnanosti v mieste bydliska, je teda povinný podľa podmienok zakotvených v koordinačných nariadeniach preplatiť štátu bydliska vyplatenú dávku v nezamestnanosti.**

Táto problematika nebola v nariadení Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnané osoby, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín pohybujúcich sa v rámci spoločenstva, ktoré sa od 1. mája 2010 naďalej uplatňuje iba pre oblasť Nórska, Lichtenštajnska, Islandu a Švajčiarska, vôbec riešená. Štát, v ktorom došlo k uplatneniu nároku na dávku v nezamestnanosti, bol tak po splnení podmienok nároku na dávku, priznaní a následnom vyplatení dávky v nezamestnanosti, nútený strpieť finančnú ťarchu na svoj úkor, napriek tomu, že odvody do fondu nezamestnanosti boli odvádzané v inom štáte.

Výška refundácie

Náhrada vyplatenej dávky v nezamestnanosti sa poskytne vo výške vyplatenej dávky v nezamestnanosti počas prvých troch mesiacov poskytovania dávky v nezamestnanosti, pričom suma tejto náhrady je obmedzená výškou dávky v nezamestnanosti, na ktorú by vznikol nárok v prípade nezamestnanosti v štáte poslednej zárobkovej činnosti. Maximálna výška náhrady sa teda v každom jednotlivom prípade rovná najviac sume dávky, na ktorú by nezamestnaná osoba mala nárok podľa právnych predpisov členského štátu, ktoré sa na ňu naposledy vzťahovali, ak by bola evidovaná úradom práce tohto členského štátu Európskej únie.

Náhrada vyplatenej dávky v nezamestnanosti sa poskytne až do výšky vyplatenej dávky v nezamestnanosti počas **piatich mesiacov** poskytovania dávky v nezamestnanosti, a to v prípade, ak nezamestnaná osoba dosiahla počas posledných 24 mesiacov vykonávania zárobkovej činnosti aspoň 12 mesiacov doby poistenia ako zamestnanec alebo samostatne

zárobkovo činná osoba na území štátu, ktorého doby poistenia v nezamestnanosti boli pri priznaní nároku zohľadnené.

Podanie žiadosti o náhradu vyplatenej dávky v nezamestnanosti

Žiadosť o náhradu vyplatenej dávky v nezamestnanosti podáva **inštitúcia** miesta bydliska v polročných intervaloch vždy v lehote 6 mesiacov po skončení kalendárneho polroka, v ktorom sa vykonala posledná výplata dávky v nezamestnanosti, ktorej náhrada sa požaduje. Na podanie žiadosti o náhradu dávok v nezamestnanosti vyplatených napr. v druhom polroku 2010 táto lehota teda končila 30. júna 2011, pre náhradu dávok vyplatených v prvom polroku 2011, táto lehota končila 31. decembra 2011, a pre náhradu dávok vyplatených v druhom polroku 2011 táto lehota končí 30. júna 2012, atď.

Nezmeškanie uvedenej lehoty je dôležité, keďže v prípade zmeškania lehoty na uplatnenie náhrady má inštitúcia štátu poslednej zárobkovej činnosti možnosť žiadosť štátu bydliska o preplatenú vyplatenú dávku v nezamestnanosti zamietnuť.

V žiadosti je potrebné špecifikovať sumu dávok vyplatených počas trojmesačnej alebo päťmesačnej doby, ďalej obdobie, počas ktorého sa vyplácali dávky v nezamestnanosti, ktoré sa požadujú nahradiť a identifikačné údaje nezamestnanej osoby. Následne inštitúcia požadovaná o refundáciu nákladov je povinná na takúto žiadosť písomne reagovať, pričom je povinná uviesť, či žiadosť akceptuje v plnom rozsahu alebo čiastočne, príp. žiadosť neakceptuje a zároveň je povinná uviesť svoje dôvody.

Inštitúcia štátu posledného zamestnania uskutoční úhradu požadovanej a uznannej sumy vyplatených dávok v nezamestnanosti do osemnástich mesiacov od konca mesiaca, v ktorom bola žiadosť predložená inštitúcii štátu posledného zamestnania. Po márnom uplynutí osemnásťmesačnej lehoty môže inštitúcia bydliska požadovať od inštitúcie štátu posledného zamestnania za nesplatenú časť požadovanej sumy úrok.

O uskutočnení úhrady ako i o jej prijatí sa inštitúcia štátu posledného zamestnania a inštitúcia bydliska vzájomne informujú.

Rozhodnutie Správnej komisie pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia U4 o postupoch pri refundácii

Pri stanovovaní bližších podmienok jednotlivými inštitúciami členských štátov Európskej únie vyvstala zásadná otázka, a to, či je inštitúcia poslednej zárobkovej činnosti povinná preplatiť inštitúcii bydliska vyplatenú trojmesačnú, resp. päťmesačnú, dávku v nezamestnanosti vždy, alebo iba v prípade, ak by nárok na takúto dávku vznikol aj v prípade uplatnenia nároku na dávku v nezamestnanosti v štáte posledného zamestnania a to podľa podmienok tamtojšej legislatívy.

Správna komisia pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia, ktorá je orgánom poskytujúcim výklad koordinačných nariadení a riešiacim spory vychádzajúce z výkladových rozdielov dotknutých inštitúcií, vypracovala rozhodnutie, ktoré rieši problematiku refundácií.

Spomínané rozhodnutie U4 o postupoch náhrady podľa článku 65 ods. 6 a 7 nariadenia (ES) č. 883/2004 a článku 70 nariadenia č. 987/2009, zo dňa 13. decembra 2011, zdôrazňuje princíp spravodlivej finančnej rovnováhy medzi členskými štátmi v prípade nezamestnaných osôb, ktoré majú bydlisko v inom členskom štáte, ako je príslušný štát. Preplatením vyplatených dávok v nezamestnanosti sa má kompenzovať dodatočná finančná záťaž na členský štát bydliska, ktorý poskytuje dávky v nezamestnanosti bez toho, aby vyberal príspevky od dotknutých osôb počas ich poslednej zárobkovej činnosti vykonávanej v inom členskom štáte Európskej únie. **Rozhodnutie jednoznačne stanovuje, že dávky v nezamestnanosti poskytnuté členským štátom bydliska v rámci predpísaného časového obdobia nahradí štát, ktorého právne predpisy sa na nezamestnanú osobu naposledy vzťahovali, bez ohľadu na podmienky oprávnenia získať dávky v nezamestnanosti stanovené právnymi predpismi tohto štátu.**

Rozhodnutie ďalej uvádza, že nárok inštitúcie bydliska na preplatenie vyplatených dávok v nezamestnanosti nesmie byť odmietnutý na základe toho, že by príslušná osoba nebola oprávnená poberať dávky v nezamestnanosti podľa vnútroštátnych právnych predpisov dlžného štátu. Pritom náhradu vyplatených dávok je možné žiadať výlučne od štátu, v ktorom bola vykonávaná zárobková činnosť ako posledná a táto viedla k dobám, ktoré by boli zohľadňované na účely nároku na dávku v nezamestnanosti aj v štáte poslednej zárobkovej činnosti. Predmetné rozhodnutie nadobúda platnosť prvým dňom druhého mesiaca po jeho zverejnení v Úradnom vestníku Európskej únie.

Osobitné postupy pri refundácii

Šesť členských štátov Európskej únie (Belgické kráľovstvo, Česká republika, Nemecká spolková republika, Rakúska republika a Fínska republika spolu so Slovenskou republikou) využili možnosť určiť osobitnú formu náhrady vyplatenej dávky v nezamestnanosti a pristúpili k dohode o paušálnom preplácaní vyplatených dávok v nezamestnanosti. Výška tejto paušálnej náhrady je pritom závislá od priemernej výšky dávky v nezamestnanosti dosiahnutej v tej ktorej krajine v predchádzajúcom kalendárnom roku.

Uplatnenie refundácie v praxi

Uplatňovanie inštitútu refundácie vyplatených dávok v nezamestnanosti malo v praxi za následok, že **Sociálna poisťovňa v prvom polroku roku 2011 bola požiadaná o refundáciu vyplatených dávok v nezamestnanosti inými členskými štátmi Európskej únie v sume viac ako 73 000 eur**, pričom najviac požadovala Česká republika, Nemecká spolková republika a Maďarsko. Sociálna poisťovňa z týchto žiadostí zatiaľ uznala náhrady v sume 35 000 eur.

Sociálna poisťovňa v prvom polroku roku 2011 požadovala od iných členských štátov Európskej únie preplatenie vyplatených dávok v nezamestnanosti v sume takmer

1 900 000 eur, pričom jednoznačne najvyššia suma bola požadovaná od Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, nasledovala Česká republika a s väčším odstupom Maďarsko a Írsko.

V druhom polroku roku 2011 požadovala Sociálna poisťovňa od iných členských štátov Európskej únie preplatenie vyplatených dávok v nezamestnanosti v sume vyššej ako 5 000 000 eur, pričom opäť bola požadovaná najvyššia suma od Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska a následne od Českej republiky, potom Írska a Fínskej republiky. **Sociálna poisťovňa bola požiadaná v tomto období o preplatenie vyplatených dávok v nezamestnanosti v sume viac ako 83 000 eur.**

Vzhľadom na plynutie osemnásťmesačnej lehoty na uhradenie požadovaných súm vyplatených dávok v nezamestnanosti nie je v súčasnosti možné percentuálne vyčíslieť, ako bude Sociálna poisťovňa úspešná pri svojich žiadostiach, ani akú sumu požadovanú inými členskými štátmi Európskej únie refunduje.

JUDr. Zuzana Kamenistá,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
odbor poistenia v nezamestnanosti a garančného poistenia

Úvod do konania a rozhodovania o úrazových rentách

Nežiaducou a súčasne neoddeliteľnou súčasťou každého pracovného procesu je aj nebezpečenstvo vzniku pracovných úrazov a chorôb z povolania. V záujme kompenzácie finančných dôsledkov spojených s poškodením zdravia alebo úmrtia následkom pracovného úrazu alebo choroby z povolania, zaviedol právny poriadok Slovenskej republiky zákonom č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení, úrazové poistenie ako povinné poistenie zamestnávateľa.

Na rozdiel od iných druhov sociálneho poistenia, je povinne úrazovo poistený zamestnávateľ a toto poistenie vzniká zamestnávateľovi odo dňa, v ktorom začal zamestnávať aspoň jednu fyzickú osobu, definovanú zákonom, a zaniká dňom, v ktorom nezamestnáva ani jednu takúto fyzickú osobu.

Osobný rozsah úrazového poistenia, inak povedané rozsah fyzických osôb, ktorým vzniká nárok na dávky z úrazového poistenia ich zamestnávateľa, je taxatívne stanovený zákonom. Po splnení zákonom stanovených podmienok vzniká nárok na jednotlivé úrazové dávky, ktoré je možné rozdeliť na základe rôznych kritérií. Jedným z týchto kritérií je aj periodicita nároku, teda či ide o dávku jednorazovú alebo dávku pravidelne sa opakujúcu.

Hlavným účelom pravidelne sa opakujúcich dávok je náhrada celkovej alebo čiastočnej straty príjmu, spôsobená poškodením zdravia v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. Zákonodarca tento účel najvýraznejšie premietol do dvoch dávok úrazového poistenia, a to do úrazovej renty a pozostalostnej úrazovej renty.

Zákon presne definuje podmienky nároku na tieto dávky a zároveň aj limituje obdobie ich poskytovania oprávneným osobám, ak nastanú zákonom predpokladané skutočnosti. Inak povedané zákon vo svojich ustanoveniach upravuje vznik, zmenu a zánik nároku na tieto dávky.

V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že **rozhodnutím priznaný nárok na úrazovú rentu sám o sebe ešte nezakladá nárok na výplatu tejto dávky. Príčinou tejto skutočnosti je nadstavbový charakter úrazovej renty k dôchodkovým dávkam.**

Sociálna poisťovňa posudzuje nárok poškodeného, teda osoby, ktorá utrpela pracovný úraz, resp. sa u nej zistila choroba z povolania v samostatnom konaní. **Predpokladom pre začatie konania o úrazovej rente je uplatnenie si nároku zo strany poškodeného, a to podaním žiadosti o túto úrazovú dávku.** Inak povedané - poškodený požiada príslušnú organizačnú zložku Sociálnej poisťovne o spísanie žiadosti o priznanie tejto dávky.

Na rozdiel od iných dávok úrazového poistenia, ústredie Sociálnej poisťovne je vecne príslušné rozhodnúť o nároku poškodeného na úrazovú rentu a pozostalostnú úrazovú rentu v prvom stupni.

Výsledkom prvostupňového konania je rozhodnutie Sociálnej poisťovne, ústredie, ktoré závisí od posúdenia okolností prípadu, zhodnotení všetkých dôkazov samostatne a vo vzájomnej súvislosti. V konečnom dôsledku je poškodenému rozhodnutím priznaný alebo nepriznaný nárok na úrazovú rentu a nárok na jej výplatu (meritórne rozhodnutie). V niektorých prípadoch je však výsledkom prvostupňového konania rozhodnutie o zastavení konania (procesné rozhodnutie), avšak dôvody na zastavenie konania sú taxatívne stanovené zákonom, pričom najčastejšími sú späťvzatie žiadosti alebo neodstránenie nedostatkov podania.

Každé rozhodnutie, v rámci svojich zákonných náležitostí, obsahuje aj poučenie o odvolaní. V prípade úrazových rent a pozostalostných úrazových rent, na rozdiel od iných dávok úrazového poistenia, môže poškodený, v prípade, ak nesúhlasí s rozhodnutím Sociálnej poisťovne, ústredie, podať opravný prostriedok, o ktorom rozhoduje súd podľa osobitného predpisu.

Opravný prostriedok je podaný včas, ak je podaný poškodeným najneskôr v posledný deň 30-dňovej lehoty, ktorá začína plynúť odo dňa nasledujúceho po doručení rozhodnutia poškodenému, na poštovú prepravu alebo osobne, resp. ústne do zápisnice poškodeným v Sociálnej poisťovni, prípadne na príslušnom krajskom súde. V opačnom prípade sa rozhodnutie márnym uplynutím lehoty na podanie opravného prostriedku stáva právoplatným.

Opravný prostriedok je podaný včas aj v prípade, ak sa poškodený riadil nesprávnym poučením o odvolaní alebo ak rozhodnutie neobsahovalo poučenie o odvolaní. V tomto prípade môže poškodený podať opravný prostriedok do troch mesiacov odo dňa doručenia rozhodnutia poškodenému.

Výnimkou v tejto súvislosti je rozhodnutie o zastavení konania o nároku na úrazovú rentu a pozostalostnú úrazovú rentu. Možnosťou poškodeného brániť sa proti tomuto rozhodnutiu nie je opravný prostriedok, ale odvolanie, o ktorom rozhoduje generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne.

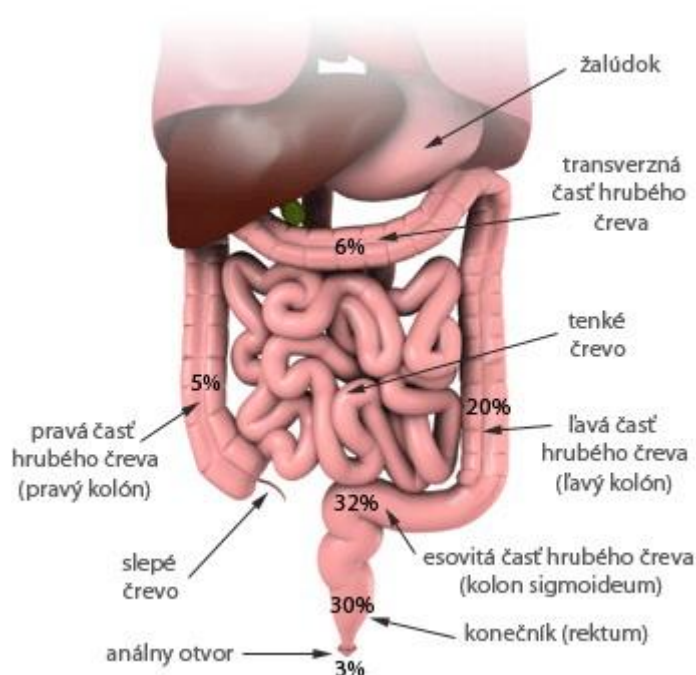
JUDr. Peter Hricko,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
oddelenie opravných prostriedkov úrazového poistenia

O rakovine hrubého čreva a konečníka

Rakovina hrubého čreva a konečníka (odborne nazývaná kolorektálny karcinóm) je ochorenie, ktorého výskyt sa vo vyspelých krajinách neustále zvyšuje. Za posledných 30 rokov sa u nás zdvojnásobil. Je na popredných priečkach v príčine úmrtí na onkologické ochorenia. V krajinách Európskej únie sa ročne diagnostikuje okolo 400 tisíc nových ochorení na rakovinu hrubého čreva a konečníka a približne polovica z tohto počtu chorých tomuto ochoreniu aj podľahne. Vysoká úmrtnosť tohto ochorenia je spôsobená predovšetkým podceňovaním prevencie ako aj rôznych príznakov, zjavujúcich sa v začiatkoch ochorenia a preto mnohí pacienti prichádzajú na liečbu neskoro. Táto choroba sa vyskytuje častejšie u mužov ako u žien, jej výskyt stúpa vo veku nad 50 rokov.

Kolorektálny karcinóm je zhubný nádor, ktorý vzniká z buniek vystielajúcich hrubé črevo a konečník. Je to ochorenie, pri ktorom sa normálne bunky hrubého čreva alebo konečníka začnú meniť, nekontrolovateľne rastú a nezanikajú. Väčšina týchto ochorení sa po svojom vzniku vyvíja veľmi pomaly. Čas medzi vznikom nádoru a jeho nárastom do štádia, ktoré spôsobuje problémy, trvá niekoľko rokov. Hrubé črevo je orgán dlhý približne 1,5 m, rakovina môže vzniknúť v ktorejkoľvek jeho časti. Najviac, až dve tretiny nádorov však sú umiestnené v zostupnej časti a v konečníku, ale výnimočne môžu vzniknúť aj na viacerých miestach súčasne.

Nasledujúci obrázok ilustruje, na ktorých miestach hrubého čreva a konečníka sa zhubné nádory vyskytujú najčastejšie:

Existujú dve základné formy tejto choroby: dedičná (geneticky podmienená) a nededičná. Dedičná forma rakoviny hrubého čreva a konečníka sa vyskytuje oveľa zriedkavejšie.

Viete, aké sú rizikové faktory pre vznik tohto ochorenia?

Rakovina hrubého čreva a konečníka nemá jedinú príčinu, ale je spôsobená vzájomne sa ovplyvňujúcim pôsobením dedičných predpokladov a vonkajších faktorov. Väčšinu z nich môžeme zhrnúť do niekoľkých bodov:

- **Vek** – kolorektálny karcinóm sa častejšie vyskytuje vo vyššom veku, prevažná väčšina prípadov je diagnostikovaná po päťdesiatom roku (až 90 % prípadov). Dôvodom je kumulácia nepriaznivých vplyvov počas života. Alarmujúcim faktom je, že sa v poslednej dobe objavujú tieto nádory aj u mladších jedincov.

- **Mužské pohlavie** – v literatúre sa uvádza, že rakovina hrubého čreva a konečníka postihuje vo svete častejšie ženy, u nás je počet postihnutých mužov približne dvakrát taký veľký ako žien. V Českej republike je toto ochorenie najčastejším zhubným ochorením u mužov vôbec, česká republika vedie v incidencii kolorektálneho karcinómu na prvé miesto na svete (75 prípadov na 100 000 obyvateľov). Predpokladá sa, že tento stav je *spôsobený konzumáciou piva, ktorá riziko tohto ochorenia výrazne zvyšuje*.

- **Strava** – medzi vonkajšie rizikové faktory patrí strava s vysokým obsahom živočíšnych tukov a červeného mäsa, nízky obsah vlákniny v strave, nadváha, fajčenie, konzumácia alkoholu alebo nedostatočný prísun ochranných látok.

- **Dedičnosť** – riziko kolorektálneho karcinómu je iba do istej miery ovplyvnené dedičnými faktormi. Niektorí jedinci majú dedičné predpoklady pre tvorbu výrastkov na sliznici – polypov. Tieto polypy sa však môžu zriedkavo vytvárať i bez dedičnej vlohy. Polypy síce nepatria medzi zhubné nádory, radia sa však medzi tzv. prekancerózy – ktoré sú považované na stavy predchádzajúce nádorovému ochoreniu. Štádium polypov predchádza približne v 80 % prípadov rozvoju rakoviny hrubého čreva.

- **Nešpecifické črevné zápaly** – u ľudí, ktorí trpia nešpecifickými črevnými zápalmi, sa kolorektálny karcinóm vyskytuje podstatne častejšie ako u bežnej populácie. Dlhotrvajúca ťažká ulcerózna kolitída (zápalové ochorenie hrubého čreva sprevádzané tvorbou vredov), idiopatická proktokolitída (zápalové ochorenie konečníka a hrubého čreva neznámeho pôvodu), spôsobujú mnohé zmeny na črevnej sliznici. Na podklade týchto zmien sa často môže vyvinúť aj nádorové ochorenie.

- **Iné rizikové faktory** sú napríklad *cukrovka* (diabetes mellitus) – u jedincov s týmto ochorením je riziko ochorenia na rakovinu hrubého čreva a konečníka o 30 až 40 % vyššie ako u zdravých ľudí. Aj u žien, ktoré už mali v živote zhubné ochorenie prsníka, vaječníkov a maternice sa kolorektálny karcinóm vyskytuje štatisticky významne častejšie ako u zdravej

populácie. *Fajčenie, konzumácia alkoholu a málo telesného pohybu* patria tiež medzi faktory, u ktorých bol dokázaný zvýšený výskyt tohto ochorenia.

I keď je toto ochorenie možné dobre diagnostikovať už vo včasných štádiách, pretože oblasť konečníka a hrubého čreva je dobre prístupná pre vyšetrenie, viac ako polovica chorých má diagnostikované ochorenie až v pokročilých štádiách ochorenia. V čase, keď má chorý napadnuté už aj lymfatické uzliny v okolí nádoru, prípadne aj metastázy na vzdialenejších miestach tela, je nádej na vyliečenie alebo dlhšie prežitie s týmto ochorením menšia, než keď sa ochorenie zistí v začiatočnom štádiu ochorenia. Prípady zachytené v počiatočnej etape vývoja choroby sú takmer na 100 % vyliečiteľné.

Prevenencia

Každý občan má zo zákona nárok raz za dva roky na bezplatnú preventívnu prehliadku u svojho ošetrojúceho (praktického) lekára. Všetci by sme toto naše právo mali využívať vo svojom vlastnom záujme. Preto je veľmi dôležité, aby sa najmä ľudia vo veku nad 50 rokov, ktorí predstavujú rizikovú skupinu, podrobili včas skríningovým vyšetreniam na zistenie tohto ochorenia.

Základným skríningovým (vyhľadávacím) vyšetrením je **vyšetrenie stolice na okultné krvácanie**. Dá sa vykonať pomocou tzv. papierikov alebo skúmavky. Ide o testy na zistenie skrytého krvácania v stolici pomocou chemickej alebo imunochemickej reakcie. Je to jednoduchá a úplne bezbolestná procedúra. Toto vyšetrenie je potrebné vykonať aspoň raz za dva roky.

Raz za desať rokov je potrebné absolvovať **kolonoskopické vyšetrenie**. Ide o prezretie hrubého čreva endoskopickým prístrojom aj s prípadným odstránením polypov. Je to veľmi presné vyšetrenie a kolonoskopicky sa dá dobre vyčistené hrubé črevo a konečník vyšetriť s takmer stopercentnou istotou na prítomnosť nádoru alebo polypu. Toto vyšetrenie dáva vysoko spoľahlivú záruku, že najbližších desať rokov by nemal človek ochoriť na rakovinu hrubého čreva a konečníka.

K prevencii kolorektálneho karcinómu je potrebné pristupovať komplexne. Súčasťou primárnej prevencie je aj správna životospráva, v rámci ktorej treba uprednostniť stravu bohatú na vlákninu, ktorá podporuje správnu peristaltiku (pohyb) a aj očistu čreva. Dôležitý je aj dostatočný príjem tekutín a vitamínov. Treba dôsledne dbať aj na pravidelné vyprázdňovanie, lebo aj zápcha (obstipácia) je jedným z rizikových faktorov kolorektálneho karcinómu.

Sekundárna prevencia sa sústreďuje najmä na opatrenia, ktoré majú zabrániť šíreniu tohto ochorenia v rizikových skupinách. Dôležité je vyhľadávanie a sledovanie týchto skupín ľudí, aby sa prípadný výskyt ochorenia zachytil v čo najskoršom štádiu, kedy je najväčšia šanca na úspešné vyliečenie.

Najčastejšie chyby a rizikové správanie pre vznik rakoviny hrubého čreva a konečníka:

- nadmerné solenie
- prejedanie sa a s tým spojená obezita

- nedostatok konzumácie čerstvých potravín – zeleniny a ovocia a nadbytok upravovaných a trvanlivých potravín s umelými prísadami (tzv. éčkami)
- nadbytočný príjem mäsa, časté pojedanie údenín
- časté používanie bieleho pečiva na úkor tmavého a celozrnného
- zbytočne veľký príjem živočíšnych tukov a tučných jedál
- jedenie smažených jedál ako sú napr. rezne, hranolky
- časté pojedanie zemiačikov, chipsov a podobných pochutín
- prílišné korenenie, používanie zbytočne veľkého množstva dressingov
- fajčenie a nadmerné pitie alkoholu
- málo telesného pohybu

Prejavy ochorenia a varovné príznaky:

Najzákernejšie pri vzniku rakoviny hrubého čreva a konečníka je to, že toto ochorenie sa veľmi dlho neprejavuje bolestivými príznakmi a ani ostatné príznaky si postihnutí často dlhší čas nevšímajú. Okrem krvácania sú ďalšími prejavmi choroby zmeny vo vyprázdňovaní, nechutenstvo, chudnutie, celková slabosť. Vážnym znamením je prítomnosť tzv. ceruzkovitej stolice, keď má chorý stolicu približne hrúbky ceruzky, čo je dôsledkom kruhovitého zúženia konečníka nádorom.

Varovné znamenia, ktoré si treba všimnúť a vyhľadať lekára:

- krvácanie z konečníka,
- prímes hlienov v stolici,
- zmeny vo vyprázdňovaní čriev,
- striedanie zápchy a hnačiek,
- časté nutkanie na stolicu,
- bolesť pri vyprázdňovaní,
- strata telesnej hmotnosti a celková slabosť.

Liečba kolorektálneho karcinómu

Vo včasných štádiách ochorenia je operačné odstránenie nádoru najdôležitejším liečebným postupom.

Ďalšia liečba závisí od pokročilosti ochorenia v čase stanovenia diagnózy, po operácii spravidla nasleduje ožarovanie a chemoterapia. Táto liečba je zameraná na elimináciu (zničenie) prípadných mikrometastáz (drobných vzdialených prejavov ochorenia) a vyliečenie pacienta. V súčasnosti sú už k dispozícii viaceré modely protinádorovej chemoterapie, ktoré sú pacientom pravidelne aplikované vo forme tabliet, injekcií alebo infúzií. Počas tejto liečby pacienti spravidla ani nemusia byť hospitalizovaní.

Až v najpokročilejších štádiách ochorenia a pri nepriaznivej lokalizácii nádoru máva operácia už iba odľahčovací charakter a má za cieľ zlepšiť kvalitu života pacienta a zmierniť prejavy ochorenia. Pri takýchto operáciách je často potrebné vytvorenie *kolostómie* (vývodu hrubého čreva cez brušnú stenu).

Posudzovanie zdravotného stavu pri rakovine hrubého čreva a konečníka

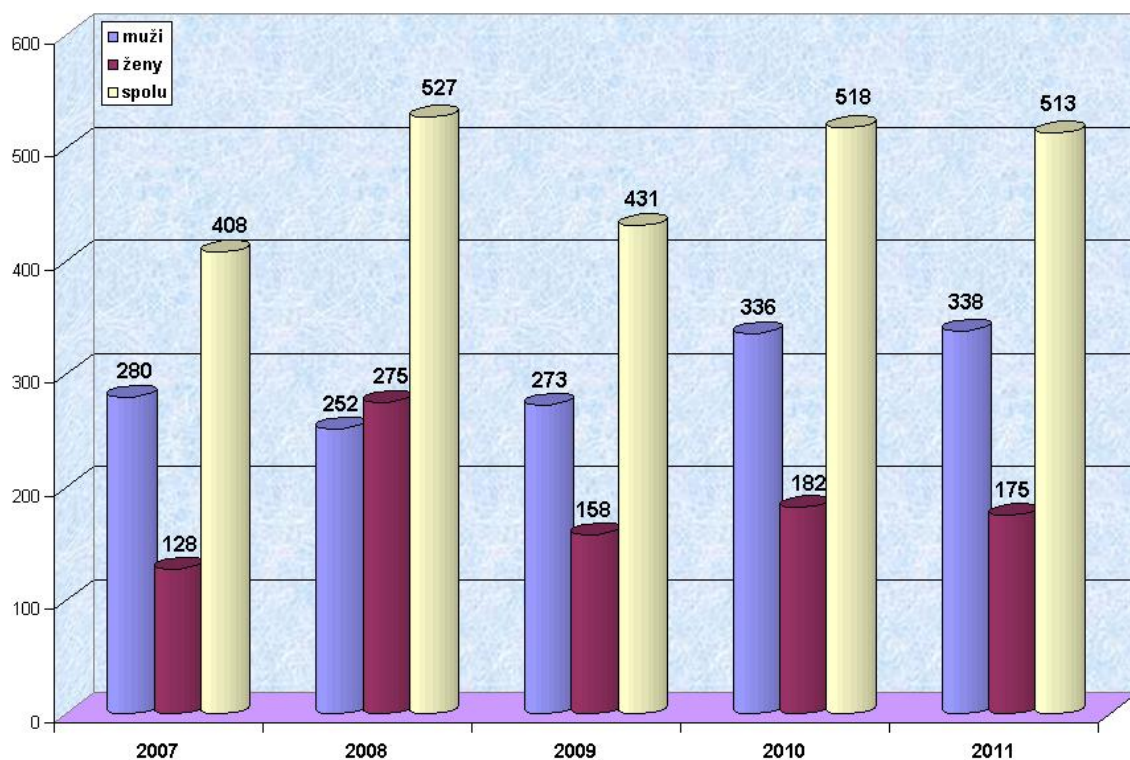
Posudkový lekár Sociálnej poisťovne sa stretáva s pacientmi trpiacimi rakovinou hrubého čreva a konečníka pri lekárskej posudkovej činnosti nemocenského poistenia, pri kontrole posudzovania spôsobilosti na prácu podľa § 153 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Dočasná pracovná neschopnosť je ohraničená podporným obdobím 52 týždňov, počas ktorej sa poistencovi vyplácajú nemocenské dávky. Dočasná pracovná neschopnosť u tohto ochorenia spravidla trvá počas celého obdobia liečby, nezriedka preto chorý vyčerpá celé podporné obdobie pre vyplácanie nemocenských dávok.

Lekárska posudková činnosť dôchodkového poistenia sa týka posudzovania tých pacientov, ktorých dlhodobo nepriaznivý zdravotný stav trvá najmenej rok a nie je predpoklad obnovenia pracovnej schopnosti v krátkom čase. Podmienky nároku na invalidný dôchodok upravuje § 70 zákona o sociálnom poistení. Posudkový lekár určuje mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť pri najzávažnejšom invalidizujúcom ochorení tak, ako je uvedené v § 71 tohto zákona.

V Prílohe č. 4 Percentuálna miera poklesu zárobkovej činnosti podľa druhu zdravotného postihnutia orgánov a systémov k zákonu č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov sa rakovina hrubého čreva a konečníka posudzuje podľa Kapitoly X – Choroby tráviacej sústavy, Oddiel C – Choroby tenkého a hrubého čreva, Položka 4. Zhubný nádor čreva a konečníka C 18, C 19, C 20.

- a) po odstránení lokalizovaných črevných nádorov, časti hrubého čreva alebo rekta, kde je percentuálna miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 50 % až 60 %;
- b) s vytvorenou kolostómiou, počas onkologickej liečby je percentuálna miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 70 % až 80 %;
- c) po stabilizácii zdravotného stavu (spravidla po dvoch rokoch), kde je určená miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 50 %;
- d) s ukončenou liečbou s trvalou kolostómiou je miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 50 % až 70 %;
- e) neliečiteľné formy, kde je percentuálna miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť 90 %.

**Novouznané invalidity v Slovenskej republike
následkom diagnózy kolorektálneho karcinómu (C18, C19, C20)
v rokoch 2007 až 2011**

(zdroj: Sociálna poisťovňa, APV

SYRIUS)

Aj keď sú kritériá pre posudzovanie kolorektálneho karcinómu stanovené presne, posudkový lekár sa musí na posudzovaného pozeráť aj individuálne a neoddeľovať posudzovanie objektívnych odborných lekárskeho nálezov od subjektívnych ťažkostí. Každý človek prežíva svoje ochorenie inak a pri onkologických ochoreniach je prepojenie medzi objektívnym stavom choroby a duševným stavom chorého úzko späté. V celkovom posudku je potrebné zmieniť sa aj o prežívaní ochorenia u každého jednotlivca, pretože je dokázané, že existuje významný vzťah medzi psychickým stresom a recidívou základného ochorenia.

Nielen pre samotných pacientov, ale i pre posudkových lekárov je potešiteľný fakt, že liečba kolorektálneho karcinómu v posledných rokoch výrazne pokročila. V počiatočných štádiách je ochorenie prakticky vyliečiteľné a aj pri pokročilejších formách ochorenia sa čoraz častejšie darí stabilizovať ochorenie, udržať remisiu (obdobie bez príznakov ochorenia) dlhšiu dobu a tým zlepšovať celkovú prognózu ochorenia.

I keď sa osвете a prevencii rakoviny hrubého čreva a konečníka venuje vo verejnosti čoraz viac pozornosti, ešte vždy máme na tomto poli dosť rezerv.

Mimochodom, pamätáte si, čo môžete Vy sami urobiť, aby ste nemuseli na rakovinu hrubého čreva alebo konečníka zomrieť?

*MUDr. Viera Satinská,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
posudková lekárka,
odbor lekárskej posudkovej činnosti*

PORADŇA

Dobrovoľné nemocenské poistenie

Otázka: *Som dobrovoľne nemocensky poistená osoba a v tomto poistení pokračujem aj po 31. januári 2012. Budem mať nárok na materské, ak otehotniem v roku 2012?*

Na to, aby Vám vznikol nárok na materské z dobrovoľného nemocenského poistenia, musia byť splnené zákonom stanovené **podmienky nároku na materské**:

- **vznik dôvodu** na poskytnutie materského (spravidla 6 týždňov pred očakávaným dňom pôrodu určeným lekárom) počas trvania nemocenského poistenia, resp. **pocas plynutia ochrannej lehoty**
- riadne a včas **zaplatené poistné** na nemocenské poistenie
- aspoň **270 dní nemocenského poistenia** v posledných dvoch rokoch pred pôrodom (možno započítať aj obdobie akéhokoľvek ukončeného nemocenského poistenia)

Ak by ste otehotneli najneskôr do zániku dobrovoľného nemocenského poistenia, t. j. do dňa, v ktorom Vám dobrovoľné nemocenské poistenie získaním 270 dní jeho trvania zo zákona zanikne, odo dňa nasledujúceho po dni zániku tohto poistenia by Vám začala plynúť 8-mesačná ochranná lehota a nárok na materské by ste si uplatnili v rámci ochrannej lehoty.

Pokiaľ by sa Vám do zániku dobrovoľného nemocenského poistenia zo zákona nepodarilo otehotnieť, existuje možnosť prihlásiť sa súčasne na dobrovoľné dôchodkové poistenie a dobrovoľné poistenie v nezamestnanosti ešte predtým ako by dobrovoľné nemocenské poistenie zaniklo zo zákona získaním 270 dní. V tom prípade by ste boli odo dňa prihlásenia sa na ďalšie dva druhy dobrovoľných poistení považovaná za komplexne dobrovoľne poistenú osobu a dobrovoľné nemocenské poistenie by Vám zo zákona nezanklo. Týmto spôsobom by sa zachovala nepretržitosť dobrovoľného nemocenského poistenia, ktorá sa sleduje v súvislosti so spôsobom určenia výšky materského.

*Mgr. Dalma Mozolová Hulanská,
Sociálna poisťovňa ústredie,
oddelenie metodiky nemocenského poistenia*

Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti a lekár-špecialista

Otázka: *Môže vystaviť potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti lekár - špecialista?*

V zmysle § 233 ods. 2 písmeno d) zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov je poskytovateľ zdravotnej starostlivosti povinný potvrdzovať dočasnú pracovnú neschopnosť a dočasnú nemožnosť výkonu zárobkovej činnosti z dôvodu dočasnej pracovnej neschopnosti poistenca, potreby ošetrovania chorého člena rodiny, tehotenstva a materstva na tlačive určenom Sociálnou poisťovňou. Na tieto účely pobočky Sociálnej poisťovne distribujú tlačivá **všeobecným lekárom, gynekológom a poskytovateľom ústavnej starostlivosti**. V súčasnej dobe platná legislatíva neupravuje podrobné postupy v súvislosti s posudzovaním a uznávaním dočasnej pracovnej neschopnosti.

Dočasnú pracovnú neschopnosť poistenca posudzuje a rozhoduje o nej ošetrojúci lekár (spravidla všeobecný lekár, gynekológ alebo prijímajúci lekár ústavnej zdravotnej starostlivosti), na základe vyšetrenia zdravotného stavu a posúdenia pracovnej schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť, príp. aj na základe odporúčania odborného lekára. **O trvaní a skončení dočasnej pracovnej neschopnosti rozhoduje taktiež ošetrojúci lekár, pričom tak môže urobiť na základe odporúčania odborného lekára–špecialistu.** Z toho vyplýva, že lekár špecialista spravidla tlačivo Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti nevystavuje (s výnimkou ústavnej starostlivosti), avšak môže jeho vystavenie odporučiť.

*Mgr. Jana Besedová
Sociálna poisťovňa, ústredie,
odbor lekárskej posudkovej činnosti*

Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti a študenti

Otázka: Vystavuje sa tlačivo Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti aj študentom?

Takéto tlačivo Sociálna poisťovňa študentom nevystavuje. Vyplýva to z platných právnych predpisov. Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), v § 233 ods. 2 písm. d) stanovuje povinnosť poskytovateľa zdravotnej starostlivosti potvrdzovať dočasnú pracovnú neschopnosť a dočasnú nemožnosť výkonu zárobkovej činnosti z dôvodu dočasnej pracovnej neschopnosti poistenca, potreby ošetrovania chorého člena rodiny, tehotenstva a materstva na tlačive určenom Sociálnou poisťovňou. Podľa § 156 ods. 1 písm. a) zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, v znení zákona č. 43/2004 Z. z., je vystavenie tlačiva Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti zdravotným výkonom na účely sociálneho poistenia.

Tlačivo Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti je v zmysle § 184 ods. 5 zákona o sociálnom poistení tlačivom určeným Sociálnou poisťovňou. Sociálna poisťovňa uhrádza poskytovateľom zdravotnej starostlivosti predmetný zdravotný výkon len na účely sociálneho poistenia, to znamená, len v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti osôb, ktoré sú nemocensky poistené podľa § 14 zákona o sociálnom poistení alebo osôb, ktoré sú v ochrannej lehote v zmysle § 32 zákona o sociálnom poistení. **Z toho vyplýva, že tlačivo Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti ako tlačivo určené Sociálnou poisťovňou, sa u študentov, ktorí nie sú nemocensky poistení v zmysle § 14 zákona o sociálnom poistení, nevystavuje.** Tlačivá Potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti, ktoré distribuuje Sociálna poisťovňa poskytovateľom zdravotnej starostlivosti, sú vyrobené na náklady Sociálnej poisťovne, preto ich využitie na iné účely, ako na účely sociálneho poistenia, (mimo oblasti upravených osobitnými dohodami), nie je opodstatnené.

V tejto súvislosti by sme chceli poukázať na to, že v súčasnosti platná legislatíva neupravuje podrobné postupy v súvislosti s posudzovaním a uznávaním dočasnej pracovnej neschopnosti.

*Mgr. Jana Besedová
Sociálnej poisťovne, ústredie,
odbor lekárskej posudkovej činnosti*

Uplatnenie nároku na dávku garančného poistenia v rámci Európske únie

Otázka: Zo Slovenska som dochádzal za prácou do pohraničnej oblasti Maďarska. Prišiel som o prácu z dôvodu platobnej neschopnosti maďarského zamestnávateľa. U môjho predchádzajúceho zamestnávateľa mi však zostali neuspokojené nároky za posledné dva mesiace trvania tohto pracovného pomeru. Mám si nárok na dávku garančného poistenia uplatniť v Sociálnej poisťovni alebo v Maďarskej republike? Dostávam rôzne informácie a nie som si istý, kde má dôjsť k uplatneniu nároku.

Garančné poistenie poskytuje ochranu zamestnancom zamestnávateľa, ktorý v prípade svojej platobnej neschopnosti nie je schopný uspokojovať nároky zamestnancov z pracovnoprávného vzťahu. Právna úprava uspokojovania nárokov zamestnancov z pracovnoprávných vzťahov v prípade platobnej neschopnosti zamestnávateľa je s platnosťou pre územie Slovenskej republiky obsiahnutá v ustanoveniach § 21 a 22 Zákonníka práce v platnom znení.

Zákonník práce odkazuje na podrobnejšiu úpravu v samostatnom zákone, ktorým je zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. V tomto predpise je taktiež riešené, kedy sa zamestnávateľ považuje za platobne neschopného na účely garančného poistenia. **Zamestnávateľ je na účely garančného poistenia platobne neschopný, ak bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu alebo ak sa začalo konkurzné konanie bez návrhu.**

Sociálna poisťovňa, ako orgán vykonávajúci garančné poistenie, poskytne v prípade splnenia zákonných podmienok, zamestnancom zamestnávateľa dávku garančného poistenia, ktorou kryje finančnú ujmu zamestnancov vzniknutú z neuspokojených pracovnoprávných nárokov. Zamestnávateľom sa pritom rozumie fyzická alebo právnická osoba, ktorá podľa slovenskej legislatívy zamestnáva fyzické osoby v pracovnom pomere, pre ktorú zamestnanci vykonávajú prácu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru a družstvo, pre ktoré vykonáva fyzická osoba ako člen družstva práce v pracovnom vzťahu k družstvu.

Osobitne sú ďalej v zákone č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov riešené situácie, ak je zamestnávateľom právnická osoba so sídlom alebo adresou organizačnej zložky na území Slovenskej republiky a súčasne s adresou organizačnej zložky alebo sídlom na území najmenej jedného iného členského štátu Európskej únie alebo štátu Európskeho hospodárskeho priestoru. V takomto prípade, je inštitúciou zodpovednou za uspokojovanie nárokov zamestnanca z garančného poistenia inštitúcia štátu, na ktorého území fyzická osoba vykonáva činnosť zamestnanca. Ak je teda touto inštitúciou príslušná pobočka Sociálnej poisťovne, o nároku na dávku garančného poistenia zamestnanca rozhodne podľa právnych predpisov Slovenskej republiky. Ak by inštitúciou príslušnou na rozhodnutie o nároku na dávku garančného poistenia bola inštitúcia iného štátu, rozhodovala by podľa svojich vnútroštátnych právnych predpisov.

V prípade, ak zamestnanec vykonáva zamestnanie na území štátu podľa právnych predpisov tohto štátu, podlieha ochrane plynúcej z garančného poistenia tohto štátu. Takže v prípade, ak občan Slovenskej republiky vykonáva prácu na území Maďarskej republiky pre

maďarského zamestnávateľa, v prípade ak mu nie sú uspokojované mzdové nároky z pracovnoprávneho vzťahu, má nárok na uplatnenie nároku na dávku garančného poistenia podľa podmienok maďarskej legislatívy.

Ak by si občan Slovenskej republiky vykonávajúci prácu na území Maďarskej republiky pre maďarského zamestnávateľa chcel uplatniť nárok na dávku garančného poistenia v Sociálnej poisťovni, nemohol by mu byť nárok na dávku garančného poistenia podľa slovenských predpisov priznaný.

Z pohľadu európskeho práva túto problematiku rieši smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/94/ES, zo dňa 22. októbra 2008, o ochrane zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa. Predmetná smernica právne zakotvuje záruku ochrany zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa, zaručenie výplaty ich neuspokojených nárokov v rámci Európskej únie a zabezpečenie právnej istoty pre zamestnancov v prípade platobnej neschopnosti zamestnávateľov vykonávajúcich svoje činnosti v niekoľkých štátoch. Platí, že ak zamestnávateľ vykonáva činnosť na území najmenej dvoch členských štátov Európskej únie a stane sa platobne neschopný, na plnenie neuspokojených nárokov zamestnancov je príslušná inštitúcia štátu, na ktorého území zamestnanec vykonáva prácu.

***JUDr. Zuzana Kamenistá,
Sociálna poisťovňa, ústredie,
odbor poistenia v nezamestnanosti
a garančného poistenia***